

Onsdag den 13 juli Stockholm 14° | Klart.se

SvD | OPINION

Vinst bra drivkraft för skolor

10 juli 2011 kl 04:47, uppdaterad: 11 juli 2011 kl 10:10

Friskolor som drivs av vinstmotiv är gynnsamma för Sverige. Med bättre resultat för eleverna tränger de undan sämre alternativ samtidigt som fler skolor startas. Det skriver den amerikanske författaren Andrew Coulson, som har jämfört Sverige med USA.

Länder som inte tillåter vinst reducerar sina bästa skolor till en

Det centrala problemet för världens utbildningssystem är inte bristen på utmärkta skolor, utan snarare oförmågan att på ett rutinmässigt sätt kopiera de goda skolornas framgångar. Om ett företag gör en bättre mobiltelefon eller säkrare bil säljer det bättre och växer sig större, samtidigt som konkurrenterna tar efter framgångsreceptet. Inom utbildningssystemen är det annorlunda. Den som hittar ett bättre sätt att ge barnen kunskap når sällan bortom den egna

5 blogginslag
länkar till den här artikeln

Vinst fel begrepp i skolan

2 dagar sedan Pluraword

Vinsten med vinsten

3 dagar sedan DHE »
Den hälsosamme ekonomisten

Kvalitet i centrum - inte vad som sker med vinsten

3 dagar sedan Lars Björndahl (M)

Vinst incitament för att sprida god pedagogik

3 dagar sedan TÖRNQVIST
TÄNKER OCH TY(C)KER

Empati - för omodernt för kristdemokraterna

4 dagar sedan Alltid rätt alltid rätt

**sorts
prydnadslyktor.**

Andrew Coulson

stadsdelen.

Under de senaste tjugo åren har Sverige och USA försökt lösa detta problem på helt olika sätt – och med mycket olika resultat. I USA har välgörare

skänkt hundratals miljoner dollar för att kopiera vad de anser är de bästa ”charter”-skolorna (amerikanska ”friskolor”, som är offentligt finansierade, men till stora delar drivs oberoende av det offentliga systemet). Det svenska systemet med friskolor, å andra sidan, har tillåtit både vinstdrivna och ideellt drivna friskolor att konkurrera om privilegiet att få ta hand om eleverna.

För att ta reda på hur bra det amerikanska systemet fungerar genomförde jag nyligen en studie, i vilken jag jämförde olika nätverk (grupper av två eller flera skolor med samma huvudman eller pedagogiska inriktning) för charter-skolor i Kalifornien. Jag fann att det i allt väsentligt inte finns någon korrelation mellan hur bra dessa nätverk lyckas och hur stora bidrag de får från sina välgörare. Slutsatsen är att välgörarna utan urskiljning kopierar dåliga och medelmåttiga nätverk, i lika hög grad som de kopierar de bästa nätverken. Charter-skolor når i genomsnitt ungefär samma resultat som de vanliga, offentliga skolorna.

I Sverige har erfarenheten varit en helt annat. I en studie utförd av Institute for Economic Affairs i London visades nyligen att svenska friskolor når betydligt bättre akademiska resultat än de offentliga skolorna. Enligt den officiella inskrivningsstatistiken tar dessutom friskolorna marknadsandelar från de offentliga skolorna – de bättre skolorna växer alltså och tränger undan skolor som är mindre effektiva. Förträffligheten ”trappas upp”.

Men de svenska friskolornas utveckling ser inte likadan ut överallt. Medan vinstdrivna skolor växer betydligt över tiden, och därmed varje år erbjuder sina högkvalitativa tjänster till allt fler familjer, har de ideella skolorna sett en relativt blygsam tillväxt.

Denna slående skillnad i tillväxt syns inte bara i Sverige. I USA, till exempel, finns det många ideella och högt ansedda privatskolor som funnits i hundra år eller mer. I stället för att öppna ytterligare skolor och vända sig till allt fler elever, höjer de helt enkelt sina avgifter och låter väntelistorna växa sig längre.

Jämför detta med den vinstdrivna undervisningsindustri som dominerar många asiatiska länder. Ett av de mest slående exemplen är Kumon, en japansk, privat undervisningskedja som grundades 1958, och som i dag omfattar 4,2 miljoner elever i 42 länder.

Också i Korea når de främsta undervisningsföretagen en mycket stor grupp människor, men på ett annat sätt. I stället för att bygga tusentals fysiska skolbyggnader (som Kumon har gjort) levererar de videolektioner via nätet. De bästa lärarna, som i vissa fall blir nationella kändisar, lockar tiotusentals studenter i takt med att ryktet om deras skicklighet sprids. En sådan

kändislärare är Woo Hyeong-Cheol, vars matematiklektioner förra året drog 50000 studenter online och gav honom själv en lön på 25 miljoner kronor – mer än de flesta av landets bästa idrottsmän.

Den givna frågan är: varför? Hur förklarar man den ihållande tillväxten för de framgångsrika vinstdrivna skolorna och de upprepade misslyckandena för de ideella skolorna att växa i samma takt? Svaret är samma inom utbildning som på andra områden: incitament.

Enda sättet för en vinstdriven skola att locka till sig utomstående investerare är att erbjuda dem vinst på sin investering; och det enda sättet att göra vinst är att öka omsättningen genom att locka till sig fler elever. Detta vet investerarna och är därför extremt noggranna för att kunna välja de bästa vinstdrivna skolorna, samtidigt som de vinstdrivna skolorna av samma skäl ges ett starkt incitament att växa. Min egen forskning visar att de välgörare som stöder Kaliforniens ”charter schools”, och som inte väntar sig någon vinst på sina investeringar, är mindre noggranna när de delar ut sina pengar.

Hittills har vinstmotivet visat sig vara den enda pålitliga drivkraften för att garantera att skolor och lärare rutinmässigt når ut till stora grupper och därmed tränger undan de dåliga alternativen.

Länder som inte tillåter vinst som drivkraft inom utbildningssystemet reducerar därigenom sina bästa skolor till en sorts prydnadslyktor: de skiner vackert i sin omedelbara närhet, men är dömda att aldrig kunna sprida sitt ljus över ett större område.

ANDREW COULSON

chef för Catoinstitutets Center for Educational Freedom i Washington, DC, och författare till boken Market Education: The Unknown History

---

Fler artiklar om skolan:

on 6 jul ”Elever vill ha mer matte och svenska”
må 4 jul ”Skolans roll måste vara mer fostrande”
sö 5 jun ”Jämföra skolor måste bli enklare”
ti 31 maj ”Så bör en karriärstege för lärarna fungera”
sö 15 maj ”Bättre att lotta ut platser till friskolor”
fr 13 maj ”Sitta av skoltiden duger inte”
to 12 maj ”Skolk i betygen missar målet”
to 12 maj ”Ängest med nationella proven”